

Vestlandet

**Skjøtselsplan og naturtypeskildring for ein
kystlyngheilokalitet på Raudøya i Ørsta
kommune, Møre og Romsdal fylke.**

Bioreg AS Rapport 2017 : 19

BIOREG AS

Rapport 2017:19

Utførende institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersonar: Finn Oldervik og Øystein Folden for Bioreg AS. Arne Ola Grimstad for brukaren.	ISBN-nr. 978-82-8215-340-9
Prosjektansvarleg: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as Tlf. 915 27 072 E-post: solfrid@bioreg.as	Oppdragsgjevar: Fylkesmannen i Møre og Romsdal ved Geir Moen	Dato: 15.09.2017
Referanse: Folden, Ø., Olsen, O., Lien Langmo, S. H. & Oldervik, F. G. 2017. Skjøtelsplan og naturtypeskildring for ein kystlyngheilokalitet på Raudøya (64/3 og 4) i Ørsta kommune, Møre og Romsdal fylke. Bioreg AS rapport 2017 : 19. ISBN; 978-82-8215-340-9.		
Referat: Rapporten skildrar naturverdiar og artsmangfald for ein kystlyngheilokalitet på gnr 64/3 og 4, Raudøya i Ørsta kommune. Vidare gjer rapporten greie for dei skjøtelsiltaka som bør setjast i verk for å ta vare på dei biologiske verdiane som er knytt til lokaliteten.		
4 emneord: Kulturlandskap Kystlynghei Naturtype Skjøtelsplan		

Figur 1. Foto 22.08.2016, Øystein Folden, Bioreg AS ©. Biletet er tatt frå Tongane, mot aust. Eit brød er nok til at sauene blir med eigaren på tur ut i lyngheia.

Føreord

Etter at naturtypen kystlynghei blei ein utvald naturtype har det blitt eit behov for skjøtelsplanar for desse lokalitetane. Gjennomgangen av naturtypelokaliteten på Raudøya er ei oppfølging av dette, der føremålet er at skjøtelsen skal kome inn i ei form som gjer at naturtypen og verdiane på lokaliteten ikkje går tapt, men tvert om får ein skjøtsel som gjer at dei biologiske verdiane blir godt tatt vare på. Oppdragsgjevar er Fylkesmannen i Møre og Romsdal.

Raudøya blei sist kartlagd som kystlynghei i 2006. Allereie då var det såpass med attgroing at B-verdien kanskje var litt svak. Sidan då har det ikkje vore skjøtsel av lyngheia anna enn gjennom sauebeite. Attgroinga er komen ganske langt og B-verdien er no dårlegare enn tvilsam. Dei største attverande verdiane ligg truleg i strandenga ved Tongane, og då som naturtypen strandeng.

Vi har likevel vald å oppretthalde naturtypelokaliteten med same utstrekning som tidlegare og same verdi. Dette fordi vi meiner at ein med rett og god skjøtsel kan berge tilstrekkeleg med verdier til at ein i framtida har ei kystlynghei med minimum B-verdi på denne delen av øya. Vi ser med andre ord på restaureringspotensialet som såpass godt at det er verdt å føra denne lokaliteten attende omlag til slik han var føre attgroinga tok til. At arealet er verna som landskapsvernområde er også medverkande til denne vurderinga. Samtidig er det heilt klart at kystlyngheiverdiane på Raudøya raskt vil bli sterkt redusert i verdi om ein ikkje no får til ein fullverdig skjøtsel av lyngheia.

Til slutt vil vi nytta høvet til å takka dei som har vore så venleg å gje oss naudsynnte opplysningar om Raudøya. Det gjeld særleg tre personar, nemleg Arne Ola Grimstad, brukar av beitet på Ysteøya, Jon Ståle Lystad, eigar av ein part av øya samt Guttorm Øye, ved kommuneadministrasjonen i Ørsta. Den siste hjalppte oss å avklara kva som var rett offisiell skrivemåte av øya/gardsnamnet - Raudøyna eller Raudøya. På kart finn ein begge deler, men det er no stadfest at Raudøya er det rette, men at Raudøyna vart nytta tidlegare.

Tingvoll 15.04.2017	Volda 15.04.2017	Rissa 15.04.2017	Aure 15.04.2017
Øystein Folden	Oddvar Olsen	Solfrid H. L. Langmo	Finn Oldervik

Innhald

Føreord	3
Innhald.....	4
1. Generelt om kystlynghei.....	5
1.1 Ulike typer kystlynghei	5
1.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei	6
2. Om Raudøya, naturgrunnlag og dagens drift.....	7
2.1 Kort områdebeskrivelse av Raudøya	7
2.2 Driftsbeskrivelse.....	7
3. Skjøtsel av Raudøya – skildring av planlagte tiltak.....	9
3.1 Generelt om skjøtsel av kystlynghei.....	9
3.2 Beiting og dyrehold i kystlynghei.....	9
3.3 Lyngsviing	11
3.4 Restaurering av kystlynghei	12
3.5 Mål for skjøtsel på Raudøya.....	12
3.6 Planlagte skjøtselstiltak på Raudøya.....	13
3.7 Oppfølging av skjøtelsplanen	15
4. Meir informasjon	16
5. Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten.....	17
6. Kjelder.....	19
Skriftlege.....	19
7. Ortofoto/kart	19
8. Bilder.....	21
9. Artsliste.....	24
10. Veiledning til skjøtelsplanskemaene.....	27

1. Generelt om kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Naturtypen har blitt til i de ytterste, oseaniske strøkene langs kysten der klimaet er så mildt at småfe har kunnet gå ute hele året, eller det meste av året. Om sommeren har også storfe beitet i lyngheia, og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene svidd slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en vintergrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Røsslyng er en viktig art i kystlyngheia.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strekker seg fra Lofoten i Nordland til Kragerø i Telemark. Det er også lynghei på noen få øyer i ytre Oslofjord, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Norderhaug & Johansen 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting, eller beiting store deler av året, og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Naturtypen kystlynghei inngår i kystlandskapet i en mosaikk med en rekke andre naturtyper slik som seminaturlig eng, strandeng, strandberg og myr. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlantehavskysten sør til Portugal. I Norge, som i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligste kystlyngheier og dermed et spesielt ansvar for å ivareta disse. Variasjoner i miljøvariabler (kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning) danner grunnlag for en rekke grunntyper av kystlynghei, og variasjoner i bruk (lyngsviing og beiting) øker kompleksiteten i artssammensettingen og diversitet. Tiden etter lyngsviing kan deles inn i fire ulike faser; pionerfase, byggefase, moden fase og degenererende fase, og enkelte arter kobles spesifikt til noen av disse fasene. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også arts mangfoldet, spesielt av de skjøtselsavhengige artene, med kalkinnholdet i jorda (pH).

1.1 Ulike typer kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Natur i Norge (NiN), deler kystlynghei på grunnlag av kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning inn i tolv grunntyper: Kalkfattig bakli-hei, kalkfattig kystlynghei, kalkfattig tørr kystlynghei, kalkfattig fuktig kystlynghei, intermediær bakli-hei,

intermediær kystlynghei, intermediær tørr kystlynghei, intermediær fuktig kystlynghei, svakt kalkrik kystlynghei, svakt kalkrik tørr kystlynghei, sterkt kalkrik kystlynghei, sterkt kalkrik tørr kystlynghei (Halvorsen et al. 2015).

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, flekkmarihånd, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Kalkrik kystlynghei skiller seg fra den kalkfattige ved et høyere innslag av kalkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Bakliheier, som ofte er nord- og østvendte, gjerne i humide skråninger, har typiske arter som bjørnekam, revebjelle, ormetelg, blåbær og blokkebær. Kystlynghei med høy uttørkingsfare har gjerne arter som heigråmose, melbær, kveinarter, finnskjegg og gulaks. Kystlynghei med høy vannmetning skiller seg fra tørrere grunntyper ved et framtrædende innslag av fuktkrevende arter og myrarter som klokkeling, blokkebær, rome og bjørneskjegg.

Nedenfor finner du en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i lokale komplekse miljøvariabler.

1.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei

Sør-Norge

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Vest-Norge

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkeling, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng, som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

Midt- og Nord-Norge

Fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåttstarr og torvull er også vanlige. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellararter øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei (høy uttørkingsfare og lav vannmetning) kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker

andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkkrevende arter. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

2. Om Raudøya, naturgrunnlag og dagens drift

2.1 Kort områdebeskrivelse av Raudøya

Raudøya er naturlegvis prega av brukshistoria si. Det har vore fast busetnad på øya fram til 1962, og heile øya har vore i bruk, som slåttemark og noko åkermark, og resten som beite, slik alle slike stader har vore. Etter at øya blei fråflytta har ein så fått ei anna utvikling. Mykje av innmarka har i periodar blitt beita, delvis slått og beitepussa, men ein del er i attgroing. Utmarka som truleg har vore ei blanding av naturbeitemark og kystlynghei har vore meir forsømt, og beiting har ikkje vore nok til å halde unna attgroinga.

I områda nærast husa og innmarka er det planta sitkagran og utanlandske furuartar. I sitkagranbestandet er det ikkje lenger lyng i botnen. I områda med vrifuru/bergfuru finst det grov lyng og einer som ikkje kan beitast eller sviast så lenge vrifurua/bergfurua står der. Sidan det vil vere vanskeleg å svi lyngområda nær opptil, må desse plantingane bort. Sitkagrana spreier seg dessutan, og det vil truleg vrifurua/bergfurua gjere også, om ho får stå.

Eit areal nord i lokaliteten og eit sør i lokaliteten er meir ope enn resten og har nok ein restverdi, men dei er små og vil vere vanskeleg å svi utan at det får konsekvensar for resten.

Mot Tongane i vest er det eit ope landskap med strandeng som kunne ha vore utskilt som eigen lokalitet. Men arealet er viktig i samanheng med lyngareala for å få til ein kystlyngheilokalitet. I deler av strandengarealet er det eit potensial for beitemarksopp. Mellom strandenga og resten av øya er det ein gradvis overgang til attgrodd lynghei.

2.2 Driftsbeskrivelse

Driftsbeskrivelsen utarbeides av grunneier/bruker. Den beskriver dagens bruk og status på lokaliteten. Veiledning finnes i kapittel 10. Opplysningene vil bli publisert i naturbase sammen med skjøtelsesplanen og den naturfaglige beskrivelsen av lokaliteten.

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse: 20.03.2017
Beskriv dagens beite (ev. tegn inn på kart): Utmark, lynghei, lauvskog, gamal dyrka engmark.
Hvor mange dyr beiter på de ulike beiteområdene: 23 vinterfødde. Disse går fritt på den gamle innmarka og den gamle utmarka.
Beskriv nåværende opplegg for sviing (Hva har du svidd, når ble det svidd, ev. tegn inn på kart): Inga sviing dei siste 80-90 åra. Planlegg sviing.
Har du gjort andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing: Pushing av innmark med beitepussar. Drenering. Fjerning av sitkagran.
Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere (beiting, lyngslått, sviing eller annet)?

-
Er det noe med dagens skjøtsel (antall dyr, kvalitet på beiteområdene) du mener bør endres? Mål å få bort tuete innmark og redusere veikegraset.
Må skjøtselen tilpasses spesielle verdier i området (sjeldne arter, problemarter, kulturminner, vern etc.)? Halde oppskot av lauvtre/gran nede. Reinske ved gravhaugane.
Beskriv rutiner for tilsyn og sanking: Tilsyn ca. 1 gong for veka, oftare i lamminga. 2 hovudsankingar for året, med medisinerer, napping, vår/forsommar. Skiljing haust for uttak av slaktedyr.
Beskriv tilgang til ly på beite: Rikeleg ly i granskog og store einerførekomstar.
Beskriv rutiner for eventuell nødfôring og plassering av fôrplass: Fôrhekk i granskog. Har tørt hø, rikeleg heile året.
Beskriv vanntilgang til dyra på beite: Mange oppkome og kjelder. Aldri uttørka.
Relevante tillatelser fra Mattilsynet (for eksempel <u>dispensasjon til «utegang uten tjenlig oppholdsrom»</u>): Har løyve til dagens drift.
Driften gjennom året – legg til aktiviteter: <div style="text-align: center;"> </div>
Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til? Ingen spesielle.
Andre kommentarer: Villsaudrifta er av stor verdi for bevaring av landskapet, både utmark og innmark. Sauene går heilt fritt på yste delen av øya. Har oftast faste mønster for beitinga. Bortsett frå litt snop (brød, grønnsaker, frukt frå butikk) gir vi dei kraftfor berre i tida før lamminga. Vi går over all innmarka (Ca. 80 mål) med beitepussar 1-3 gongar kvar sommar (Litt avhengig av veret).

3. Skjøtsel av Raudøya – skildring av planlagte tiltak

3.1 Generelt om skjøtsel av kystlynghei

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsfôring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

3.2 Beiting og dyrehold i kystlynghei

Beiting er viktig for ivaretagelsen av kystlyngheiene, og i snøfattige og vintermilde kyststrøk med kystlynghei finner man former for utegangerdrift. Hold av dyr, uansett driftsform, krever at man følger tilhørende regelverk, se www.lovdatab.no. Utegangerdrift er omtalt spesifikt flere steder i regelverket, med både egne tilpasninger og med dispensasjoner fra hovedregelverket mot at enkelte vilkår holdes. Av viktige regelverk å sette seg inn i, kan man trekke frem: «Lov om dyrevelferd» (Dyrevernløva), «Forskrift om velferd for småfe», «Forskrift om velferd for produksjonsdyr», «Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe» og «Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer». Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

For å kunne tilpasse dyretallet til beitegrunnet, må beitegrunnet vurderes. Beitegrunnet påvirkes av variasjoner i både naturforhold og hevd, og må derfor vurderes for hvert enkelt beite. Ofte inngår det flere naturtyper i det samlede kystlandskapet som beites, noe som også bør tas inn i den totale vurderingen av dyretallet. Dette kan være strandenger som er gode vår- og sommerbeiter, eller myr som kan ha viktige halvgress og starr utover høst og vinter. Kystlynghei i god hevd utgjør gode beiter, og inneholder helst vekslinger av røsslyng i både pionerfase, byggefase og moden fase. Dette gjør at beitedyrene kan veksle mellom røsslyngplanter av ulik alder og høyde. Beitekvaliteten til røsslyngen varierer med alder, og særlig gammel, forvædet og skadet røsslyng forringer beiteene mye. En del kystlyngheier finnes i vekslinger med mye bart berg, mens andre lyngheier danner tette tepper hvor røsslyngen har et høyt dekke. Både dekning og kvalitet på røsslyng tas med i beregningen av dyretall per arealenhet.

I «Forskriften om velferd for småfe», omtales utegangerdrift spesielt, og i § 18 «Unntak fra kravet om tjenlig oppholdsrom – utedrift», kan oppsummeres i følgende viktige punkt:

- 1) *Dyretallet skal tilpasses beitegrunnet.*
- 2) *Eier eller annen med ansvar for dyrene skal ha mulighet til raskt å skaffe tilstrekkelig og egnet fôr i tilfelle situasjoner der beitet ikke gir tilstrekkelig næring.*
- 3) *Det skal etableres fôringsplass som gjør det mulig å føre dyrene på en god måte.*
- 4) *Terreng og vegetasjon skal gi tilstrekkelig ly, og dyrene skal ha beskyttende ullfell i kalde årstider.*
- 5) *Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene.*
- 6) *Dyrene skal samles når det er nødvendig av dyrevernmessige hensyn, og minimum vår og høst for kontroll, merking, napping og klipping av ull, nødvendig parasittbehandling, o.l.*
- 7) *Paring skal skje slik at lamming og kjeing kan forekomme når beite- og klimaforhold er gunstige.*
- 8) *Tilsynet skal intensiveres før og under lamming.*

Gode vinterbeiter er nødvendig for et godt dyrehold. Nøkkelarten røsslyng inngår i beitegrunnet gjennom hele året, men er viktigst utover høsten og vinteren, da omfanget av andre beiteplanter reduseres. Selv om røsslyng er den viktigste vinterbeiteplanta, er tilgang på starr og gras som dyra finner innimellom lyngen betydningsfull for det samlede næringsopptaket om vinteren. Småfe på utmarksbeite skal etter regelverket ha tilsyn minst en gang per uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er. Det er en forutsetning at beitelokalitetene gir muligheter for å komme til med nødfôr, også i perioder med dårlig vær. Beitene må ha tilstrekkelig ferskvannstilgang gjennom hele året. Det må planlegges løsninger for mulig vannmangel, både sommer som vinter.

Gammelnorsk sau og andre husdyrslag

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er mye brukt i utegangerdrift i kystlynghei, ettersom det er en hardfôr, lett sau som er tilpasset helårsbeiting hvor det er vilkår for det. Under de riktige kombinasjoner av milde vintre, tilstrekkelig med areal og velskjøttede kystlyngheier, greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Paring skal skje slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Innholdet av protein i beiteplantene gjennom vinteren er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Gammelnorsk sau er godt tilpassa beiting i kystlynghei.

Dersom lammene fra sau i kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslakting må man gjøre tilpasninger. Disse lammene som ikke er slaktemodne må da overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalet raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten. Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder

å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

3.3 Lyngsviing

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til spesielle verdier knyttet til området, slik som fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Det er viktig å orientere seg om hvilke verdier som finnes i området gjennom f. eks forvaltningsorgan som kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen eller Miljødirektoratet/Statens Naturoppsyn, og tilpasse den planlagte skjøtselen til disse verdiene.

Lyngsviing er ei vanleg skjøtselsform i kystlynghei.

Når det gjelder lyngsviing, er de generelle rådene at avsviingsflatene ikke skal være for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Eksempler på problemarter er einstape, sitkagran, rynkerose og tistler.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Man må sørge for å ha brannslukkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og med tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man få hjelp fra noen med erfaring, i hvert fall første gangen.

3.4 Restaurering av kystlynghei

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauene. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå raskere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

3.5 Mål for skjøtsel på Raudøya

SKJØTSELSPLAN			
Dato utarbeiding av skjøtelsesplan: 30.03.2017			
Dato befarings: 22.08.2016			
Dato samtale med grunneier/bruker: 22.08.2016 og 20.3.2017.			
Utformet av: Øystein Folden m.fl.		Firma: Bioreg AS	
UTM sone: 32V	Nord: 6904450	Øst: 341930	Gnr./Bnr.: 64/3 og 4
Areal (nåværende): 91 dekar		Areal (etter evt. restaurering): 91 dekar	
Del av verneområde: VV00000576 Raudøya		Hvilket vern: landskapsvernområde med plantelivsfredning	
Finnes det særskilte skjøtselshensyn i området, hvilke: Det finst fornminne (gravrøyser, steingardar) som krev skjøtsel nærare avklara med fylkeskommunen. I hekketida, frå 15. mars til 1. juli skal ein ikkje drive anna skjøtsel enn tilsyn med sauene. Om det skulle etablere seg artar som hubro (Har vore observert tidlegare), kongeørn eller havørn (Eit par hekka på øya for nokre år sidan) på øya, så bør ikkje sviing gjerast etter nyår om sviingsarealet ligg i nærleiken av reirplassen, då desse artane oftast oppheld seg ved reiret meir eller mindre heile året. Der ein ser spor etter stasjonær oter skal ein setje av eit område rundt som ikkje blir svidd. Kristtorn skal stå igjen til vernestyresmaktene har vurdert kva som skal gjerast med dei.			
MÅL			
Hovedmål for lokaliteten: Få sett i gang skjøtsel av kystlyngheia att, slik at ein kan berge resten av dei biologiske verdiane og gi grunnlag for at ein del av dei verdiane som truleg er tapt kan kome tilbake på lang sikt.			
Konkrete delmål: Rydde vekk einer og frøspredde bartre, i løpet av 5 år. Etablere nye skjul for sauene Fjerne sitkagrana, både den som er planta og den som er frøspreidd Fjerne utanlandske furuarter Svi areal med grov lyng flekkvis så ein når over mesteparten av arealet i løpet av 15 år.			
Ev. spesifikke mål for delområde(r): Hogge sitkagranskogen vest for husa. Hogge utanlandske furuarter nord for husa.			

Tilstandsmål arter:

Lyngartane skal ved sviing oppnå ulik aldersfordeling, samtidig som ein får auka andel grasareal i småmosaikk med lyngen.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

Fjerne sitkagran og vrifuru/bergfuru innanfor lokaliteten og i nærområda utanfor.
Fjerne svartelistearter nær lokaliteten

3.6 Planlagte skjøtselstiltak på Raudøya

Sidan ein er veldig på etterskot med attgroing, vil dei første åra vere prega av rydding av einerkratt, lauvkratt og tiltak slik at ein kan kome i gang med sviing av lyng. Det er nærast total mangel på ung lyng, som gir auka behov for tilleggsføring om vinteren. Rydding og sviing vil gi tilgang på meir beitegras som må beitast av. Små brannflater vil dei første åra gi ei utfordring med å beite desse varsamt slik at ny lyng kan få etablere seg.

Hogst og ryddearbeid skal skje i perioden 1. august til 15. mars, av omsyn til fuglelivet.

3.6.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting:

Tidleg haust 2016 gjekk det 21 vaksne sau og 29 lam som beita innmarka og kystlyngheia utan gjerder mellom. Såleis er beitearealet totalt om lag det doble av kystlyngheilokaliteten. Det er ønskjeleg å auke beiteuttaket i kystlyngheia, og skjøtsel av kystlyngheia vil også gi auka grunnlag for beiting. Endringa må skje anten ved at det blir slått og fjerna noko meir gras frå innmarka, eller at sauetalet blir noko auka. Dette må vurderast nærare når ein får rydda ein del areal som no er dominert av einer.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak beiting og tilrettelegging for beiting:			
Utstysrbehov knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting:			

3.6.2 Planer for sviing

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak med sviing:

Kystlyngheia utgjer 91 dekar, men ikkje riktig alt er lyngmark. Når ein legg opp til ein rotasjon på 15 år, vil det seie at ein i gjennomsnitt svir 5-6 dekar årleg. Dei to første åra bør ein svi dobbelt areal om ein får det til, sidan heile arealet no består av gamal lyng. Vidare vil beitepresset på nybrente areal vere ganske stort så lenge det er små areal av denne sorten. Det er ikkje alle år at det er høveleg fukt eller frost i bakken slik at ein kan svi, så variasjon frå år til år er vanleg. Når ein først svir, bør ein svi minimum 3 dekar for at beitepresset på arealet ikkje skal bli for stort. Vidare er det viktig at ein deler sviarealet på fleire småflater spreidd over store delar av området. Sviflatene bør ikkje vere større enn 1 dekar, gjerne mindre.

I byrjinga må ein også rydde branngater i lyngen og brenne lyng på dei faste bålplassane. Dei faste bålplassane skal etablerast der det er underlag av mineraljord.

Før rydding rundt gravrøyser skal det gjerast avtale om arbeidet med fylkeskommunen. Då bør ein også avtale om rydding og arbeid langs steingardane.

Fugl. Dei fleste artar som hekkar på Raudøya slike som ærfugl, grågås og stormåse, treng ingen særskilde omsyn med tanke på sviing. Det vil seia om sviinga vert utført i det tidsrommet som er tilrådd av Statens Naturoppsyn: I tråd med dette bør sviinga i område med slike hekkefuglar vera avslutta innan 15. mars. I tilfelle ein har tenkt å svi seinare må det søkjast Fylkesmannen om spesielt løyve innanfor eit avgrensa område.

Om stoppdatoen for sviing blir sett seinare på våren, blir det fleire artar ein må ta omsyn til. Tjuvjo (NT), bergirisk (NT) og fiskemåse (NT) for å nemne nokre som år om anna kan finne på å hekke på Raudøya i eller nær kystlyngheilokaliteten. Alle desse raudlista artane er observert på eller ved Raudøya og kan hekke i kystlyngheia. I tillegg kan storspove (VU) hekke på dyrka mark eller gamle enger som grensar til kystlyngheia.

Når det gjeld artar som held seg i territoriet sitt heile året som t.d. hubro, havørn og kongeørn, er der mangelfull rettleiing frå det offentlege om korleis ein skal ta omsyn under sviing. I rettleiar frå Statens Naturoppsyn er ikkje desse artane nemnd i det heile. Alle tre artane lever i territoriet sitt og kan halde reir og reirgrop «ved like» gjennom heile året. Allereide i februar/mars kan hubro byrje å velgja seg reirplass og å forme reirgropa. Kongeørn og havørn byrjar også for alvor å bygge på reira sine i februar/mars.

På Raudøya er der ikkje nye opplysningar om hubro, men den skal ha vore observert der for mange år sidan. Kongeørn hekkar ikkje på øya. Eit havørnpar hadde reir nokre år på den austlege delen av øya i god avstand frå den avmerkte kystlyngheia som ligg i den vestlige delen av øya. Om det skulle etablere seg havørn eller hubro på Raudøya igjen, vil omsyn til desse artane takast ved å svi tidleg på vinteren og ikkje seinare enn ved nyårsleitet. (Pers. med. Alv Ottar Folkestad).

Elles kjenner vi ikkje til artar som krev særskilde omsyn på Raudøya.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak sviing: Deltaking/hospitering i lag med andre som svir, eller at ein får besøk av nokon som er vant med sviing.	2018	Kr 10 000	
Mekanisk rydding av branngater slik at ein kan svi mindre område, men minimum 3 dekar, helst fordelt på fleire flater, viss ein først svir. Mekanisk rydda kratt må også brennast.	årleg	5 dagsverk til brenning årleg.	
Rundt gravrøysene skal det ryddast varsamt mekanisk så ein ikkje får sterk varmeutvikling ved fornminna.	2018	2 dagsverk	
Langs steingardane skal det ryddast mekanisk så ein ikkje får sterk varmeutvikling	Årleg frå 2019	1 dagsverk årleg	
Utstyrstbehov knytt til sviing: Ryddesag, motorsag, greip, 5 brannsmekker, blåselampe			

3.6.3 Planlagte restaureringstiltak

Beskrivelse av planlagte restaureringstiltak:

Det aller meste av eineren i kystlyngheia skal fjernast i løpet av 5 år. Denne må ryddast med ryddesag, flyttast til faste bålplassar og brennast. Mykje av lauvkratt bør også ryddast. Frøspreidde tre av sitkagran og utanlandsk furu skal fjernast.

Følgjande unnatak gjeld:

- Søyleeiner i "gjerdestolpestorleik" kan setjast igjen inntil vidare.
- Einer og kratt som gir skjul for veret kan setjast igjen inntil vidare
- Einer og anna kratt skal setjast igjen der oteren har tilhald.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Spesifikke restaureringstiltak: Mekanisk rydding av einer, lauvkratt og småtre av sitkagran og utanlandsk furu	Årleg	10 dagsverk til rydding og bålbrekking	
Utstysrbehov knytt til rydding/slått/fjerning av problemarter: Ryddesag, motorsag, greip, presenning,			

3.6.4 Andre planlagte skjøtselstiltak

ANDRE AKTUELLE SKJØTSELSTILTAK

Beskrivelse av andre tiltak, ut over restaurering, sviing og beiting.

Etablering av alternativt skjul for veret

Hogst av sitkagranplantingane

Hogst av vrifuru/bergfuruplantingane i og nær ved kystlyngheilokaliteten.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak: Skogen har ikkje verdi som forsvarar transportkostnader utover vedbehov på øya, slik at det er tale om hogst og brekking av i alle fall baret.	Årleg	4 dagar årleg til jobben er gjort.	
UTSTYRSBEHOV: motorsag			
Annet:			

3.7 Oppfølging av skjøtelsesplanen

OPPFØLGING
Skjøtselsplanen skal evaluerast innan: 5 år
Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: Beitemarksopp, om det er areal som ikkje er beita på nokre dagar i soppsesong.
Nyleg gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert:
ANSVAR
Person(-er) som har ansvar for iverksetting av skjøtselsplanen:

4. Meir informasjon

For meir utfyllande om skjøtsel, restaurering og hevd, sjå: **Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DNS heimesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

Annen aktuell litteratur:

- Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.
- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L. & Lindgaard, A. 2015. Natur i Norge - NiN. Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no/nin>).
- Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509 (Artsdatabanken, Trondheim; <http://www.artsdatabanken.no>.)
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.
- Norderhaug, A. & Johansen L. 2011. Kulturmark og boreal hei – I: Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

5. Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten.

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)						
Namn på lokaliteten: Ørstafjorden: Raudøya: Ysteøya		Kommune: Ørsta		Områdenr.:		
ID i naturbase: BN00029796		Registrert i felt av: Øystein Folden og Oddvar Olsen		Dato: 22.08.2016		
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Aksdal, S. 1994 Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Møre og Romsdal. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernavdelinga rapport nr. 6 - 1994. 125 s. Folkestad, A. O. 2006 Raudøya landskapsvernområde og naturreservat i Ørsta, Møre og Romsdal. Skjøtselsplan. Albicilla Natur og miljø. Rapport 93 s. + kart. Jordal, J. B. et al. 2006 Kartlegging av naturtyper i Ørsta kommune. Rapport J. B. Jordal nr. 5-2006. 122 s. + kart.				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovudnaturtype (% andel fordeling): T34 Kystlynghei 90 % Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling): T33 Semi-naturlig strandeng 5 % T1 Nakent berg 3 % V3 Nedbørsmyr 2 %			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): Kalkfattig kystlynghei T34-C-2 90 % Nedre semi-naturlige strandeng T33-C-1 5 % Uttørkingseksponerte svært og temmelig kalkfattige berg, bergvegger og knauser T1-C-2 3 % Nedbørsmyrkant V3-C-2 2 %			
Verdi (A, B, C): Viktig - B			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.):			
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11):						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God		Slått		
20-50 m		Svak	x	Beite	x	
50-100		Ingen		Pløying		
>100 m		Gjengrodd	x	Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning		
				Park/hagestell		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)
Innleiing: Oddvar Olsen og Øystein Folden (for Bioreg AS) gjorde undersøkingar på øya (lokaliteten) for Bioreg AS den 22. aug. 2016 i samband med at det skulle utarbeidast skjøtelsesplan for kystlyngheia, dette på oppdrag frå Fylkesmannen. J. B. Jordal kartla lokaliteten i 2006. Det er berre gjort mindre endringar samanlikna med Jordal si skildring. Men skildringa er noko tilpassa NiN.
Plassering og naturgrunnlag: Lokaliteten ligg på Raudøya i Ørstafjorden, nærare bestemt på dei vestre delane som vert kalla Ysteøya. Store delar av Ysteøya er lyngmark. Området er verna som landskapsvernområde (2003). Midt i lokaliteten ligg eit inngjerda parti med fulldyrka mark. Ein mindre, inngjerda potetåker i vestre del er tatt med i lokaliteten, då den no liknar på arealet rundt. Berggrunnen består av diorittisk til granittisk gneis, migmatitt. Moen (1998) plasserer lokaliteten i boreonemoral vegetasjonssone (BN) og i sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon, humid underseksjon (O3h).
Naturtypar, utformingar og vegetasjonstypar: Lokaliteten består av røsslynghei med litt strandberg, strandenger, tarevollar m.m. Lyngheia er stort sett fuktig og dels myrlendt med duskull, bjørneskjegg, lyssiv og torvull i tillegg til røsslyng. Det finst litt strandeng og små tarevollar ved Tongane på vestenden som utgjer om lag 5 % av arealet. Frå brønnen nærast Tongane er det eit sig med meir kalkkrevjande artar som gulstarr, loppestarr, sumpbroddmose, myrfiltmose, vrangnøkkemose og grasmose. Det er oppslag av einer, rogn, bjørk og furu. Omforma til NiN: Kalkfattig kystlynghei T34-C-2 90 %, Nedre semi-naturlege strandeng T33-C-1 5 %, Uttørkingseksponerte svært og temmelig kalkfattige berg, bergvegger og knauser T1-C-2 3 %, Nedbørsmyrkant V3-C-2 2 %.
Artsmangfald: Folkestad (2006) har ei liste på 190 karplanter og 91 fugleartar knytt til Raudøya. I kystlyngheia finst mellom anna pors, fagerperikum, klokkelyng, kysttjønnaks, heistorr og heisiv. I strandeng og tarevollar finst m.a. skjoldberar. I den søraustre enden av lokaliteten finst noko krystorn.
Bruk, tilstand og påverknad: Busetnad er sikkert kjent frå først på 1600-talet. Her skal ha vore «lyngheidrift» med beiting. Før om lag 1960 budde det tre familiar på øya som hadde kvar sitt gardsbruk. Gardane var sjølvsagt ikkje så store, men etter det den eine eigaren (Jan Ståle Lystad) seier, så var det ein 4-5 kubåsar i fjøsen deira, altså ein heller liten buskap men heller ikkje av dei aller minste. I tillegg hadde dei sauer. På dei andre bruka var buskapen truleg noko liknande. Det samla dyrehaldet på øya kunne då vera opp i 10 – 15 storfe samt ei ukjend mengd med sauer. Etter fråflyttinga på 1950 (1960)-talet var det ei tid slått og beita av familien til den tidlegare nemnde Jan Ståle Lystad, men dette tok slutt før 1970 då faren døydde. På den tida var det ein liten gråtass ute på øya som vart nytta til slått og høykøyring med meir. I åra mellom ca 1970 og årtusenskiftet hadde ikkje Raudøya nokon form for skjøtsel og attgroinga var sterk i desse 30 åra. I 1999 vart Raudøy villsau DA skipa, og utegangarsau sett ut. Dei beita første åra heile Raudøya, men frå 2002 har dei vore berre på Ysteøya. Frå 2005 har Raudøy villsau DA rett til å ha 20 vinterdyr her. Sommaren 2016 gjekk det 21 vaksne og 29 lam på beita. Eigarane av det eine bruket hadde ikkje etterslekt og dette bruket vart kjøpt av staten. I dag er det delvis Fylkesmannen, men også Ørsta kommune som har ansvaret for dette arealet. Elevar ved ein skule i Ørstabygda, saman med nokre vaksne har ansvaret for skjøtselen av innmarka her saman med vøling av bygningane på dette bruket. Ein kan jo også nemna at det var eit lite gardsbruk på Holmen i gamle dagar. Frå om lag 1870 og nokre år framover var det også eit fiskemottak der. Samla var folketalet på Raudøya og Holmen ganske stort i den perioden. Holmen vart fråflytta lenge før Raudøya.
Framande artar: Platanlønn (SE), sitkagran (SE), vinterkarse (SE) og vrifuru (PH). Sitkagrana spreiar seg ein god del. Folkestad 2006 opplyser om bergfuru (LO) der vi har funne vrifuru. Ein utanlandsk furuart er det i alle fall.
Kulturminner: Steingardar, gravrøyser, små åkerlappar.
Skjøtsel og omsyn: Folkestad 2006: Det er ønskjeleg med framhald av beitinga i lyngheiane. Heiane er i attgroing trass beitinga, og treng både mekanisk rydding og lyngbrenning. 10 år etter kan ein sjå framhald av attgroinga, utan at det er gjort tiltak. Skjøtsel nær kulturminne må avtalast nærare med fylkeskommunen.
Del av heilskapleg landskap: Resten av øya består av gammalt kulturlandskap, og må sjåast i samanheng med kystlyngheia.
Verdigrunngeving: Jordal 2006 ga området verdi B (viktig) på grunn av at dette er ei av dei få beita kystlyngheiene i distriktet. Verdien er etter faktark aug. 2015 no berre C, men det er vurdert slik at rett skjøtsel kan rette opp dette, og ein vel ikkje å endre verdien. Lokaliteten har med andre ord eit brukbart restaureringspotensial.
Merknad:

6. Kjelder

Skriftlege

Aksdal, S. 1994 Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Møre og Romsdal. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernavdelinga rapport nr. 6 - 1994. 125 s.

Folkestad, A. O. 2006 Raudøya landskapsvernområde og naturreservat i Ørsta, Møre og Romsdal. Skjøtselsplan. Albicilla Natur og miljø. Rapport 93 s. + kart.

Jordal, J. B. et al. 2006 Kartlegging av naturtypar i Ørsta kommune. Rapport J. B. Jordal nr. 5-2006. 122 s. + kart.

Grøtta, Maud, 2014: Skjøtsel av kystlynghei. Ringreven 3/2014, Landbruk Nordvest.

Skålevik, Åsmund. 2011: Forvaltingsplan for Raudøya naturreservat og landskapsvernområde Miljøvernavdelinga, Fylkesmannen i Møre og Romsdal.

<http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>

Artskart

Munnlege

Arne Ola Grimstad, brukar Tlf. 909 75 534. E-post; arneola@orsta.org

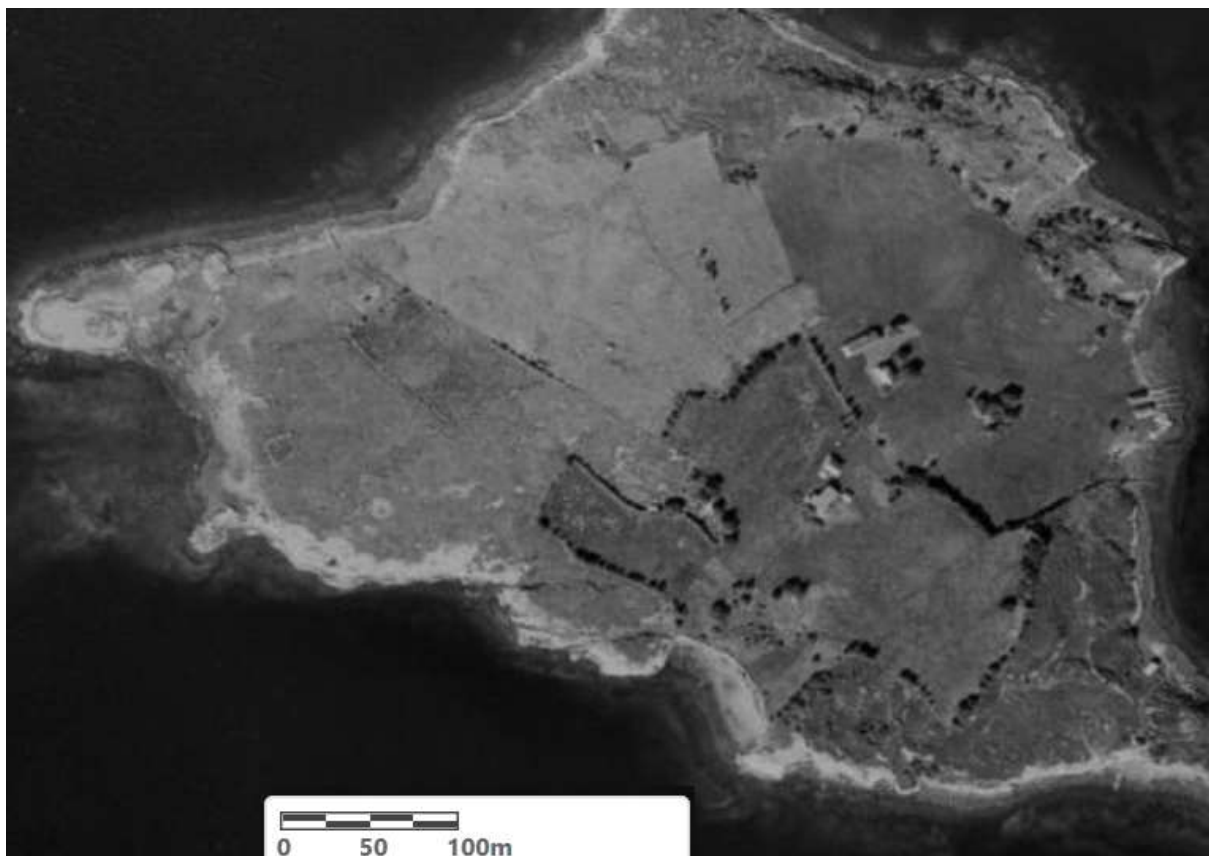
Jon Ståle Lystad, eigar tlf. 913 27 496

Guttorm Øye, oppmålingsingeniør ved kommuneadministrasjonen i Ørsta kommune.

7. Ortofoto/kart

Figur 2. Kystlyngheilokaliteten er markert med grøn skravur. A, B og C er fotostandpunkt, omtrentleg innlagt, sjå biletvedlegg. D er sitkagranbestand, E er område med vrifuru/bergfuru. Fornminne etter Askeladden, gravrøyser frå jernalder og bronsealder. Ved nordspissen av figur D ligg ei sikker vasskjelde. Flyfoto frå 2013. (Gislink)

Figur 3. Flyfoto frå 1965 (Gislinsk). Bortsett frå arealet på neset mot nord ser det ut til at mykje av noverande kystlynghei har bestått av mest beitegras.

8. Bilder

Figur 4. Foto 22.08.2016, Øystein Folden, Bioreg AS ©. Frå posisjon B, sjå figur 2. Heilt i vest, ved Tongane, er det ein del strandengareal.

Figur 5. Foto 22.08.2016, Øystein Folden, Bioreg AS ©. I sørvest er det eit ope område som skuldast større innslag av torv. Arealet er ikkje skild ut som myr. Som del av ei kystlynghei er arealet med på å gi ei god mosaikkutforming med areal som blir beita ulikt. Frå noko aust for posisjon C, mot aust.

Figur 6. Foto 22.08.2016, Øystein Folden, Bioreg AS ©. Biletet er tatt frå noko aust for posisjon C, mot nord. Deler av kystlyngheia er ganske kraftig attgrodd. Det må til eit stort arbeid med mekanisk rydding før ein kan svi noko i slike område. Vi ser elles ein del einer med saltskade.

Figur 7. Foto 22.08.2016, Øystein Folden, Bioreg AS ©. Tatt frå noko aust for posisjon C, mot vest. Dette er av areala som er minst attgrodd. Med rydda branngater og dei rette tilhøva vil ein kunne svi mindre areal på stader som dette. Også her er det mykje som må ryddast mekanisk.

Figur 8. Foto 22.08.2016, Øystein Folden, Bioreg AS ©. Det området som har best tilstand, nord på øya, med Tongane heilt i bakgrunnen. Også her er lyngen stort sett grov. Utanfor venstre biletkant er det kort veg til større tre. Frå posisjon A, mot vest.

Figur 9. Foto 22.08.2016, Øystein Folden, Bioreg AS ©. Tongane heilt i bakgrunnen til høgre. Eieren har blitt stor og dekker mykje. Sitkagrana er i full spreiging, og det er oppslag av nokre lauvtre. Her er det berre mekanisk rydding som hjelper. Ved posisjon N 6904580 A 341937.

9. Artsliste

På denne delen av Raudøya finst det på Artskart berre fire observasjonar frå tidlegare, og desse gjeld alle fiskemåke. I lista med 99 artar som følgjer er oppført det året arten sist er observert. Observasjonane gjeld skjøtelseslokaliteten og område nær ved (Artar merka med * er funne kring husa).

Alv Ottar Folkestad har i sin skjøtelsesplan frå 2006 ei omfattande artsliste som gjeld heile øya, men det går fram av teksten kvar ein del av artane er observert. Desse registreringane ligg ikkje knytt til areal på Artskart, og er ikkje tatt med i lista under.

<u>NorskNavn</u>	<u>Vit. Navn</u>	<u>Status</u>	<u>Artsgruppe</u>	<u>Funndato</u>
Fuglar				
fiskemåke	Larus canus	NT	Fugl	15.06.1994
Grå flugesnappar	Muscicapa striata	LC	Fugl	22.08.2016
Karplantar				
arve	Cerastium fontanum	LC	Karplanter	22.08.2016
ask	Fraxinus excelsior	VU	Karplanter	22.08.2016
bjørnekam	Blechnum spicant	LC	Karplanter	22.08.2016
bjørneskjegg	Trichophorum cespitosum	LC	Karplanter	22.08.2016
blåbær	Vaccinium myrtillus	LC	Karplanter	22.08.2016
blåklokke	Campanula rotundifolia	LC	Karplanter	22.08.2016
blåtopp	Molinia caerulea	LC	Karplanter	22.08.2016
duskmyrull	Eriophorum angustifolium	LC	Karplanter	22.08.2016
dysiv	Juncus bulbosus kochii	LC	Karplanter	22.08.2016
einer	Juniperus communis	LC	Karplanter	22.08.2016
einstape	Pteridium aquilinum	LC	Karplanter	22.08.2016
englodnegras	Holcus lanatus	LC	Karplanter	22.08.2016
finnskjegg	Nardus stricta	LC	Karplanter	22.08.2016
fjærekoll	Armeria maritima	LC	Karplanter	22.08.2016
furu	Pinus sylvestris	LC	Karplanter	22.08.2016
følblom	Scorzoneroides autumnalis	LC	Karplanter	22.08.2016
geitsvingel	Festuca vivipara	LC	Karplanter	22.08.2016
gauksyre	Oxalis acetosella	LC	Karplanter	22.08.2016
gran	Picea abies	LC	Karplanter	22.08.2016
grøftesoleie	Ranunculus flammula	LC	Karplanter	22.08.2016
gråor	Alnus incana	LC	Karplanter	22.08.2016
gulaks	Anthoxanthum odoratum	LC	Karplanter	22.08.2016
gulstorr	Carex flava	LC	Karplanter	22.08.2016
gåsemure	Potentilla anserina anserina	LC	Karplanter	22.08.2016
harestorr	Carex leporina	LC	Karplanter	22.08.2016
heiblåfjør	Polygala serpyllifolia	LC	Karplanter	22.08.2016
heisiv	Juncus squarrosus	LC	Karplanter	22.08.2016
hestekastanje	Aesculus hippocastanum	PH	Karplanter	22.08.2016

kvitkløver	Trifolium repens	LC	Karplanter	22.08.2016
klokkelyng	Erica tetralix	LC	Karplanter	22.08.2016
knappsiv	Juncus conglomeratus	LC	Karplanter	22.08.2016
knegras	Danthonia decumbens	LC	Karplanter	22.08.2016
knereverumpe	Alopecurus geniculatus	LC	Karplanter	22.08.2016
kornstorr	Carex panicea	LC	Karplanter	22.08.2016
krekling	Empetrum nigrum	LC	Karplanter	22.08.2016
kristtorn	Ilex aquifolium	LC	Karplanter	22.08.2016
kystbergknapp	Sedum anglicum	LC	Karplanter	22.08.2016
linnaea	Linnaea borealis	LC	Karplanter	22.08.2016
loppestorr	Carex pulicaris	LC	Karplanter	22.08.2016
mjørdurt	Filipendula ulmaria	LC	Karplanter	22.08.2016
myrmjølke	Epilobium palustre	LC	Karplanter	22.08.2016
myrtistel	Cirsium palustre	LC	Karplanter	22.08.2016
parkslirekne	Reynoutria japonica	SE	Karplanter	22.08.2016
platanlønn	Acer pseudoplatanus	SE	Karplanter	22.08.2016
rogn	Sorbus aucuparia	LC	Karplanter	22.08.2016
rome	Narthecium ossifragum	LC	Karplanter	22.08.2016
rundsoldogg	Drosera rotundifolia	LC	Karplanter	22.08.2016
ryllik	Achillea millefolium	LC	Karplanter	22.08.2016
røsslyng	Calluna vulgaris	LC	Karplanter	22.08.2016
sitkagran	Picea sitchensis	SE	Karplanter	22.08.2016
skjoldbærar	Scutellaria galericulata	LC	Karplanter	22.08.2016
skrubbær	Chamaepericlymenum suecicum	LC	Karplanter	22.08.2016
slåttestorr	Carex nigra nigra	LC	Karplanter	22.08.2016
smalkjempe	Plantago lanceolata	LC	Karplanter	22.08.2016
stjernestorr	Carex echinata	LC	Karplanter	22.08.2016
strandsmelle	Silene uniflora	LC	Karplanter	22.08.2016
tepperot	Potentilla erecta	LC	Karplanter	22.08.2016
tiriltunge	Lotus corniculatus	LC	Karplanter	22.08.2016
tyttebær	Vaccinium vitis-idaea	LC	Karplanter	22.08.2016
vestamerikansk hemlokk	Tsuga heterophylla	SE	Karplanter	22.08.2016
vinterkarse	Barbarea vulgaris	SE	Karplanter	22.08.2016
vrifuru	Pinus contorta	PH	Karplanter	22.08.2016
Lav				
blærelav	Lasallia pustulata	LC	Lav	22.08.2016
bristlav	Parmelia sulcata	LC	Lav	22.08.2016
brun korallav	Sphaerophorus globosus	LC	Lav	22.08.2016
grå fargelav	Parmelia saxatilis	LC	Lav	22.08.2016
kystreinlav	Cladonia portentosa	LC	Lav	22.08.2016
nordmørslav	Cornicularia normoerica	LC	Lav	22.08.2016
skålskjærgårdslav	Xanthoparmelia pulla	LC	Lav	22.08.2016
stiftsteinlav	Xanthoparmelia conspersa	LC	Lav	22.08.2016

svaberglav	Anaptychia runcinata	LC	Lav	22.08.2016
Mosar				
engkransmose	Rhytidiadelphus squarrosus	LC	Mosar	22.08.2016
etasjemose	Hylocomium splendens	LC	Mosar	22.08.2016
furumose	Pleurozium schreberi	LC	Mosar	22.08.2016
grasmose	Straminergon stramineum	LC	Mosar	22.08.2016
gråsteinmose	Hedwigia ciliata	LC	Mosar	22.08.2016
heigråmose	Racomitrium lanuginosum	LC	Mosar	22.08.2016
kystjamnemosse	Plagiothecium undulatum	LC	Mosar	22.08.2016
kystkransmose	Rhytidiadelphus loreus	LC	Mosar	22.08.2016
kysttornemosse	Mnium hornum	LC	Mosar	22.08.2016
musehalemose	Isothecium myosuroides	LC	Mosar	22.08.2016
myrfiltmose	Aulacomnium palustre	LC	Mosar	22.08.2016
prakhinnemosse	Plagiochila asplenioides	LC	Mosar	22.08.2016
storbjørnemosse	Polytrichum commune	LC	Mosar	22.08.2016
stortujamosse	Thuidium tamariscinum	LC	Mosar	22.08.2016
sumpbroddmose	Calliergonella cuspidata	LC	Mosar	22.08.2016
teppekjeldemosse	Philonotis fontana	LC	Mosar	22.08.2016
totannblonde	Lophocolea bidentata	LC	Mosar	22.08.2016
vengemosse	Douinia ovata	LC	Mosar	22.08.2016
vrangnøkkemosse	Sarmentypnum exannulatum	LC	Mosar	22.08.2016
Sopp				
brunskrubbe	Leccinum scabrum	LC	Sopp	22.08.2016
einstapeskorpe	Cryptomycina pteridis	LC	Sopp	22.08.2016
engvokssopp	Hygrocybe pratensis	LC	Sopp	22.08.2016
laksopp	Laccaria laccata	LC	Sopp	22.08.2016
stjernespora raudspore	Entoloma conferendum	LC	Sopp	22.08.2016

10. Veiledning til skjøtelsplanskjemaene

Skjøtelsplanmalen er delt inn i ulike deler, der del 2.0, 3.5 og 3.6. fylles ut av fagkyndig kartlegger, og del 2.1. fylles ut av grunneier/bruker, eventuelt i samarbeid med fagkyndig kartlegger. Del 2 skal gi en generell beskrivelse av naturgrunnlaget innenfor lokaliteten, og en enkel beskrivelse av dagens drift. Del 3 omhandler skjøtsel av lokaliteten, og oppfølgingen av denne. Del 2 og 3 er innrettet for grunneier/bruker og forvaltningen. Del 5 gir en beskrivelse av naturtypene som inngår i drifta, og genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i naturbase. For søkbare egenskaper er det viktig at de begrepene og kodene som er oppgitt brukes (egenskaper merket med * er her obligatoriske). Områdebeskrivelse og beskrivelse av skjøtsel skal være ren tekst som ikke blir søkbar. For mer utfyllende forklaringer for beskrivelse av naturtypen kystlynghei med respektive grunntyper, se Natur i Norge (NiN) ([www.artsdatabanken](http://www.artsdatabanken.no)) og for verdisetting og påvirkningsfaktorer, se DN-håndbok 13 (2. utgave 2006) (www.miljodirektoratet.no).

Del 2. Om naturgrunnlaget og dagens drift på lokaliteten

Denne delen skal i hovedsak fylles ut av grunneier/bruker selv, eller av fagkyndig kartlegger i samarbeid med grunneier/bruker. Delen er utformet slik at den samler viktig informasjon for grunneier/bruker, Mattilsynet og for fagkyndig kartlegger som skal utforme forslag til skjøtelsplan i dialog med grunneier/bruker del 3.

2.1 Kort områdebeskrivelse av Raudøya

Fylles ut av fagkyndig kartlegger.

Tekst: Her skal man gi en generell beskrivelse av lokalitetens naturgrunnlag, og da med vekt på hvilke naturtyper som finnes innenfor lokaliteten. Beskrivelsen er ment for grunneier/bruker, og vil ha noe overlapp med områdebeskrivelsen i kapittel 5.

Figur: Lag kartutsnitt av lokaliteten. Tegn polygon for ulike naturtyper (eventuelt mosaikker mellom naturtyper) dersom dette lar seg gjøre. Annen informasjon som gjerne kan kartfestes er: sviflater (med årstall for sviing), gjerder, vannkilder, fôringsplass m.m.

2.2 Driftsbeskrivelse

Denne delen fylles ut av grunneier/bruker, eventuelt i samarbeid med fagkyndig kartlegger.

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse: Dato for ferdigstilling av B-spesiell del

Beskriv dagens beite: Lag en kort beskrivelse av hvor dyrene går på beite, og hva slags type beite dette er. Dersom dyrene flyttes rundt på ulike delområder/øyer, få frem dette, bruk gjerne kart. Dersom det inngår andre naturtyper enn kystlynghei på beitene, slik som f. eks strandeng, eller tidligere/nåværende overflatedyrket mark, nevnt dette.

Hvor mange dyr beiter på de ulike beiteområdene: Beskriv hvor mange dyr det er på beitet/delområdene av beitet. Dersom det er ulikt beiteantall på beitet/delområdene av beitet, nevnt dette.

Beskriv nåværende opplegg for sviing: Beskriv om det er tradisjon for sviing i området. Beskriv, eller tegn inn på kart hvor det har vært svidd de siste årene, inkludert størrelse på sviflatene. Noter antatt rotasjonslengde for sviing (hvor lang tid det vil være mellom hver gang samme kystlynghei areal skal svies).

Har du gjort andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing?: Noter ned om det utføres andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing, slik som f. eks. rydding av busker og kratt, fjerning av problemfylte arter m.m.

Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere?: Beskriv om det er gjort vesentlige endringer i dagens skjøtsel i forhold til skjøtsel utført for området tidligere. Er det eksempelvis gjort endringer i beitebruk, lyngsviing, slått eller høsting.

Er det noe ved dagens skjøtsel du mener bør endres?: Dette kan vurderes med grunnlag i holdvurderinger og slaktevekt på dyr, grad av avbeitet vegetasjon og tråkkskader, vegetasjonssammensetting m.m.

Må skjøtselen tilpasses spesielle verdier i området?: Beskriv om skjøtselen må tilpasses forhold og/eller verdier som kulturminner, vern, sjeldne arter, problemfylte arter etc. Dette kan være forhold/verdier som eksempelvis ikke tåler beite og/eller lyngsviing, eller hvor skjøtsel må tilpasses spesielle perioder gjennom året etc.

Beskriv rutiner for tilsyn og sanking: Beskriv hvordan tilsynet med dyr og sanking er planlagt, gjerne med vekt på spesielle forhold som lamming, perioder med dårlig værforhold m.m.

Beskriv tilgang til ly på beite: Beskriv om det finnes naturlige ly for dyra på beitet og/eller delområdene av beitet, eller om det er satt opp ly for dyrene. Merk gjerne av på kart.

Beskriv rutiner for eventuell nødfôring og plassering av fôrplass: Forklar hvordan rutinene for eventuell nødfôring, eksempelvis om det må kjøpes inn fôr eksternt eller finnes tilgjengelig på bruket, og om fôret skal transporteres til beitet med traktor eller båt osv. Dersom det er etablert permanent fôrplass, kan denne gjerne tegnes inn på kart.

Beskriv vanntilgang til dyra på beite: Forklar om det finnes naturlig vanntilgang til dyra på beitet/delområder av beitet gjennom året (merk gjerne av på kart), og dersom ikke, beskriv hvordan vanntilgang håndteres.

Relevante tillatelser fra Mattilsynet: Nevn om det er gitt relevante dispensasjoner/tillatelser fra Mattilsynet, slik som eksempelvis dispensasjon til utegang uten tjenlig oppholdsrom.

Driften gjennom året – legg til aktiviteter: Legg til aktiviteter som hører til årshjulet i driften, slik som flere sankinger, holdvurderinger, flytting av dyr, uttak av ungdyr m.m. Eksempel på årshjul er gitt i Villsauboka (se eksempel i vedlegg 1, årshjul hentet fra Buer, 2011, side 135).

Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til?: Beskriv ønsker for videre driftsstrategi, slik som eksempelvis at man ønsker å øke/ redusere besetningen, ta i bruk nye områder (restaurere beiter), planer for nye gjerder/innhegninger m.m.

Andre kommentarer: Dersom det er opplysninger som ikke har kommet frem andre steder, kan disse fylles inn her.

Del 3. Skjøtsel av lokaliteten

Denne delen skal fylles ut av kartlegger/fagkyndig, og det forventes bakgrunnskunnskap om vegetasjonslære og forståelse av hva som er bærekraftig bruk i kystlynghei. Skjøtselsplanen skal utformes etter dialog med grunneier/bruker, og skal være konkret og forståelig for praktisk bruk. Søkbare egenskaper (for Naturbase) og Områdebeskrivelse (for Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplan) er i hovedsak ment for forvaltningen, og må følge påkrevd terminologi.

3.5 Mål for skjøtselen på lokaliteten

Utarbeides av fagkyndig kartlegger.

Dato utarbeiding av skjøtselsplan: Dato for ferdigstilt skjøtselsplan.

Dato befarings: Dato for når det ble utført feltbefaring(er).

Dato samtale med grunneier/bruker: Dato for når det var dialog mellom grunneier/bruker og kartlegger/fagkyndig.

Utformet av: Navn på kartlegger/fagkyndig som har utarbeidet skjøtselsplanen ev. hvem som har veiledet arbeidet.

Firma: Hvor kartlegger/fagkyndig er ansatt.

UTM sone/Nord/Øst: Sett inn sone og koordinater for midtpunktet i polygonen/polygonene som er kartlagt.

Gnr/bnr: Oppgi alle gårds og bruksnummer innen lokaliteten som skjøtselsplanen gjelder for. Dette kan være mange for store lokaliteter og områder som ikke er utskiftet. Her kan man få hjelp av kommunen.

Areal (nåværende og etter evt. restaurering): Oppgi areal på lokaliteten ved registrering, om aktuelt angi også areal etter at restaureringstiltak er gjennomført dersom dette vil endre på arealstørrelsen.

Del av verneområde: Det skal noteres om området ligger helt eller delvis innenfor et verneområde.

Hvilket vern: Sett opp hvilket vern det er snakk om.

Finnes det særskilte skjøtselshensyn for området, hvilke: Få frem om det er særskilte skjøtselshensyn som må tas for det gitte området/delområde(r). Dette kan være særskilte verdier/forhold der skjøtselen må tilpasses, eller hvor man ikke kan utføre normal skjøtsel. Dersom området ligger innenfor et verneområde og har konkrete bevaringsmål som vil påvirke skjøtselen, skal dette beskrives her.

Hovedmål for lokaliteten: Gi en overordnet hovedmålsetting for området.

Konkrete delmål: Gi konkrete delmål for området som bygger opp under hovedmålsettingen.

Ev. spesifikke mål for delområde(r): Gi spesifikke delmål for delområde(r) innenfor området. La disse delområdene komme tydelig frem på kart.

Tilstandsmål arter: Gjelder rødlistearter, karakterarter og totalt antall arter som skal konkretiseres med % økning innen et tidsrom, eks innen 10 år. Er lokaliteten i god hevd vil det være et mål i seg selv å beholde dagens artsinventar og fordeling.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing: Oppgi mål for hvordan man skal bekjempe problemarter og gjengroing innenfor området. Enkelte uønskede arter fremmes av skjøtselstiltak, oppgi mål for hvordan disse skal følges opp etter eventuell skjøtsel.

3.6. Planlagte skjøtselstiltak på lokaliteten

Utarbeides av fagkyndig kartlegger.

3.6.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting: Gi en beskrivelse av generelle tiltak for beiting i området/delområder, slik som antall daa per beitedyr, veksling av beitetrykk gjennom året, styrt beitebruk/flytting av dyr m.m. (jf. kap 3.2 og kap. 10 Skjøtselshandboka).

Kostnadsoversikt med prioriteringer deles inn i spesifikke beitetiltak og planlagte skjøtselstiltak for beiting. Her skal man oppgi hvilke år innenfor skjøtselsplanen spesifikke tiltak skal prioriteres, antall daa og kostnad per daa, og hvilke år tiltaket skal kontrolleres. Faktiske kostnader skal beregnes. Tiltak og kostnader for sviing, restaureringstiltak og andre skjøtselstiltak blir gitt i 3.6.2-3.6.4.

Utstysbehov knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting: Spesielle behov for utstyr til beiting eller tilrettelegging for beiting, slik som gjerder, grunder, innhegning, fôrplass, enkle kaianlegg m.m.

3.6.2 Planer for sviing

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak med sviing: Gi en beskrivelse av generelle tiltak for sviing i området, slik som hva som er anbefalt størrelse på sviflatene, om det er områder som skal prioriteres frem for andre i forhold til sviing, hva slags rotasjonssykluser som passer for området, om det er spesielle hensyn eller oppfølginger som skal tas etter sviing m.m. (jf. kap. 3.3, kap. 10 Skjøtselshandboka og vedlegg 2, Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO).

Kostnadsoversikt med prioriteringer deles inn i spesifikke beitetiltak og planlagte skjøtselstiltak for beiting. Her skal man oppgi hvilke år innenfor skjøtelsplanen spesifikke tiltak skal prioriteres, antall daa og kostnad per daa, og hvilke år tiltaket skal kontrolleres. Faktiske kostnader skal beregnes.

Utstysbehov knyttet til sviing: Spesielle behov for utstyr til sviing, slik som brannvifter, gassbrenner, kurs, innleid hjelp m.m.

3.6.3 Planlagte restaureringstiltak

Beskrivelse av restaureringstiltak: Gi en beskrivelse av restaureringstiltak for området, slik som sviing av degenererende lyng, oppfølging av sviflater der røsslyng i større grad regenererer ved hjelp av frøspiring (og ikke rotskudd), tilpasning av beietrykk til områder i restaureringsfase, ringbarking og midlertidig plassering av kvisthauger m.m.

Kostnadsoversikt med prioriteringer deles inn i spesifikke beitetiltak og planlagte skjøtselstiltak for beiting. Her skal man oppgi hvilke år innenfor skjøtelsplanen spesifikke tiltak skal prioriteres, antall daa og kostnad per daa, og hvilke år tiltaket skal kontrolleres. Faktiske kostnader skal beregnes.

Utstysbehov knyttet til rydding/slått/fjerning av problemarter: Spesielle behov for utstyr til rydding/slått/fjerning av problemarter, slik som slåmaskin, ryddesag m.m.

3.6.4 Andre planlagte skjøtselstiltak

Beskrivelse av andre tiltak utover beiting og sviing: Gi en beskrivelse av generelle tiltak utover beiting og sviing, slik som slått (spesifikke lokale slåttetidspunkt, behandling og/eller fjerning av høyet, slått hvert år eller sjeldnere, eventuelt før- og etterbeiting, valg av husdyrrase, antall beitedyr, tidsperioder for beiting osv.), lauving/styving (tidspunkt, behandling av kvister osv.), rydding av busker og kratt, fjerning av uønskede arter/frøkilder m.m. Ta også med om det finnes spesielle *skjøtselshensyn* knyttet til kulturminner, styvingstrær, hi/reir, fuktområder, adkomst til lokalitet, utkjøring av tømmer/ved, eiendomsstruktur osv.

Kostnadsoversikt med prioriteringer deles inn i spesifikke beitetiltak og planlagte skjøtselstiltak for beiting. Her skal man oppgi hvilke år innenfor skjøtelsplanen spesifikke tiltak skal prioriteres, antall daa og kostnad per daa, og hvilke år tiltaket skal kontrolleres. Faktiske kostnader skal beregnes.

Utstysbehov: Behov for annet utstyr som ikke er tatt med tidligere i pkt 3.6.1-3.6.3.

3.7 Oppfølging av skjøtelsplanen

Utarbeides av fagkyndig kartlegger.

Skjøtelsplanen skal evalueres innen x år: Det bør angis årstall for evaluering av tiltakene igangsatt etter skjøtelsplanen.

Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: Dersom det er aktuelt med supplerende registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper så nevnes dette her.

Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert: Oppgi om det finnes pågående eller avsluttede tiltak som allerede har fått tildelt tilskudd i området.

Skjøtelsavtale parter: Oppgi hvilke parter som inngår i skjøtelsavtalen.

Ansvar: Navn på person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsplanen, eks grunneier/bruker for gjennomføring av tiltak, samt person i forvaltningen for oppfølging av skjøtelsavtaler med mer.

Del 5. Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten

Søkbare egenskaper (for naturbase):

***Navn på lokaliteten:** Offisielle stedsnavn etter vedtatte rettskrivingsnormer, dvs. normalt navn fra kartblad i M711-serien. Ved bruk av navn fra økonomisk kartverk oppgis i tillegg nærmeste stedsnavn på M711-kart. Eventuelt med støttenavn i tillegg (dvs. lokale stedsnavn som ikke står på kart, eller områdenavn).

Kommune: Oppgi kommunenavn.

***Områdenr.:** Løpenummer. Nummeret skal være unikt (to geografisk atskilte områder kan ikke ha samme nummer) og vil i en fylkes-/nasjonal sammenstilling starte med kommunenummeret.

ID i naturbase: Oppgis hvis området ligger i Naturbase fra før.

***Registrert i felt av: (Inventør/kartlegger):** Angi alle som har vært med på å fremskaffe primærdata i felt.

Dato: Dato for registrering(er) i felt

***Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder:** Angi årstall for ev. tidligere kartlegging av lokalitet. Få fram om lokaliteten har blitt undersøkt gjentatte ganger. Referanse til rapporter settes opp under «Kilder» mot slutten av dokumentet.

Skjøtelsavtale, årstall for når inngått og når utløpt: Oppgi om det finnes skjøtelsavtale(r) for området, og varighet for denne/disse.

***Hovednaturtype:** Hovednaturtype og tilleggsnaturtyper oppgis etter Natur i Norge (NiN) i prosentvis fordeling mellom naturtypene. Se <http://www.artsdatabanken.no/naturinorge>.

Kilde: Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509.

En lokalitet kan inneholde en småskala mosaikk mellom naturtyper som det er vanskelig å avgrense, og der avgrensingen har liten praktisk betydning for planlegging og forvaltning. Lokaliteten plasseres da i den naturtypen det er mest av, eller den som er viktigst. Andre naturtyper registreres da som mosaikk (helst med prosentandeler). Usikkerheter i valg av naturtyper utdypes i områdebeskrivelsen.

***Grunntyper etter NiN:** Her oppgis grunntypene av hovedtypen kystlynghei, etter Natur i Norge, for målestokk 1:5000. For kystlynghei er dette tilsammen 6 grunntyper; Kalkfattig baklihei T34-C-1, Kalkfattige kystlyngheier T34-C-2, Intermediær baklihei T34-C-3, Intermediære kystlyngheier T34-C-4, Svakt kalkrike kystlyngheier T34-C-5 og Sterkt kalkrike kystlyngheier T34-C-6. Kilde: Halvorsen, R., Bendiksen, E., Bratli, H., Bryn, A., Jordal, J.B., Svalheim, E.J., Vandvik, V., Velle, L.G., & Øien, D.-I. 2015. Beskrivelser av utvalgte enheter for kartlegging i målestokk 1:5000 etter NiN versjon 2.0 og artslister som viser diagnostiske arters fordeling langs viktige lokale komplekse miljøvariabler. – Natur i Norge, Kartleggingsveileder (versjon 2.0.3), Del C4: 1–111. Usikkerheter i valg av grunntyper utdypes i områdebeskrivelsen.

***Verdi:** A, B, C. Usikkerhet og gradering angis i områdebeskrivelsen. Se Miljødirektoratets Veileder for kartlegging, verdisetting og forvaltning av naturtyper på land og i ferskvann. Utkast til faktaark 2015 – Kulturmark. Versjon 7. august 2015.

http://www.miljodirektoratet.no/Global/dokumenter/tema/arter_og_naturtyper/Faktaark%20-%20Kulturmark.pdf

Annen dokumentasjon: Oppgi om det finnes eller har blitt samlet annen dokumentasjon, slik som bilder, belagte arter, og hvor disse finnes.

Påvirkningsfaktorer (tekniske inngrep m.m.): Etter liste i vedlegg 11 i Kartlegging av naturtyper - verdisetting av biologisk mangfold, DN-håndbok 13, 2. utgave 2006 (oppdatert 2007).

<http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/DN-handboker/Kartlegging-av-naturtyper--verdisetting-av-biologisk-mangfold/>

***Stedkvalitet:** Avgrensningens nøyaktighet beskrives i 5 kategorier. Sett kryss.

Tilstand (hevd): For kulturbetingete lokaliteter oppgis tilstanden etter 5-gradert skala. Sett kryss. Under tilstand i områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende beskrivelse.

Bruk: For kulturbetingete lokaliteter oppgis *nåværende* bruk. Sett kryss. I områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende tekst om tidligere og nåværende skjøtsel.

Vegetasjonstyper: Her kan man fylle ut informasjon om hovednaturtyper/grunntyper ved å benytte seg av Vegetasjonstyper i Norge (se Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. NINA, Trondheim). <http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/temahefte%5C012.pdf>

Områdebeskrivelse:

***Områdebeskrivelse:** Skal være forvaltningsrettet, tilpasset brukeren og må være tilstrekkelig til å kunne begrunne valg av naturtype, verdi og skjøtelses- og restaureringstiltak som skal ivareta lokaliteten.

Innledning: Opplysninger om kartleggingen/ skjøtelsesplanarbeidet. I hvilken sammenheng kartleggingen er gjort, hva som er gjort tidligere, om den nye beskrivelsen supplerer eller erstatter tidligere beskrivelser og lignende.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Geografisk beliggenhet og supplerende opplysninger til kartet, evt. buffersoner beskrives. Hvor nøyaktig er avgrensningen? Sistnevnte kan variere, både som følge av kartleggingsmetodikk og naturgitte årsaker, og det bør skilles mellom disse to faktorene. Viktige topografiske og geologiske forhold. Viktige naturgitte faktorer som påvirker økosystemets stabilitet (skogbrann, flom, nedbør/luftfuktighet, vind).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Supplerende opplysninger om naturtyper, utforminger og mosaikk oppgis her, samt supplerende opplysninger om truede vegetasjonstyper og evt. andre viktige vegetasjonstyper. Hvis naturtyper/vegetasjonstyper som ikke er prioriterte er inkludert, skal dette nevnes og begrunnes (f.eks. av arronderingsmessige årsaker).

Artsmangfold: Typiske/karakteristiske/dominerende arter. I hagemark/lauveng bør ulike treslag angis, samt deres mengdefordeling. I tillegg kan arter som supplerer eller spesifiserer ytterligere i forhold til naturtype-/vegetasjonstypebeskrivelsen nevnes. Alle sjeldne, kravfulle og rødlistede arter skal listes opp med antall/mengde for artene, samt funnhistorikk.

Bruk, tilstand, påvirkning: Utfyllende opplysninger om tilstand, inngrep, andre påvirkningsfaktorer, historikk og bruk. *Bruk:* Nåværende og tidligere bruk skal beskrives. For tidligere bruk menes tradisjonell drift, (helst tilbake til før krigen). Kontinuitet i bruk/ikke bruk: Angi perioder (årstall) med ev. opphør av drift. Perioder (årstall) med ev. intensivering av drift, eks: flere slåtter pr år, økt gjødsling (type og mengde gjødsel med mer). For *tilstand* angi her eventuell avvikende skjøtsel: Slått men graset ligger igjen, slått ved plenklipping, bare beiting osv. For slåttemyr er grøfting og slått viktig. For kystlynghei er brenning og beiting viktig. Noter type gjengroingsarter og grad av gjengroing. Avgrens gjerne på ortofoto arealer med preg av forfall. NB: (Dette blir supplerende opplysninger til rubrikken *hevd* ovenfor). *Påvirkningsfaktorer* kan i tillegg registreres som søkbar egenskap for alle naturtyper. For kulturlandskap kan bruk registreres som søkbar egenskap.

Fremmede arter: Forekomst og tiltak. (Hvor de vokser merkes av på ortofoto/kart).

Kulturminner: Forekomst av spesielle kulturminner i lokaliteten, eks bakkemurer, steingjerde, stakksneis osv.

Skjøtsel og hensyn: Skjøtsel er aktive tiltak for å fremme naturverdiene. Hensyn er passive tiltak for å unngå skadelige aktiviteter for lokaliteten, eller visse former for bruk/inngrep som ikke vesentlig påvirker de naturverdiene som skal ivaretas. Er det konkrete forslag og behov for å ta spesielle hensyn utenfor lokaliteten bør det nevnes her. Det gis her en kort oppsummering av det som skrives i skjøtelsplanen om mål for skjøtsel, tilstand, skjøtselstiltak, tidsplan m.m.

Del av helhetlig landskap: Sammenheng med andre områder innenfor et større areal. Det vil ofte være aktuelt å vise til nærmere beskrivelse i dokument eller kilde på faktaarket.

Verdibegrunnelse (Obligatorisk): A, B eller C. Angi kort hvilke faktorer som i størst grad bidrar til verdien som er satt. Eventuell usikkerhet i forhold til verdien bør nevnes. Eventuelle utviklingstrekk som støtter verdivalget, nevnes. Om lokaliteten har endret verdisetting siden forrige registrering bør dette begrunnes her.

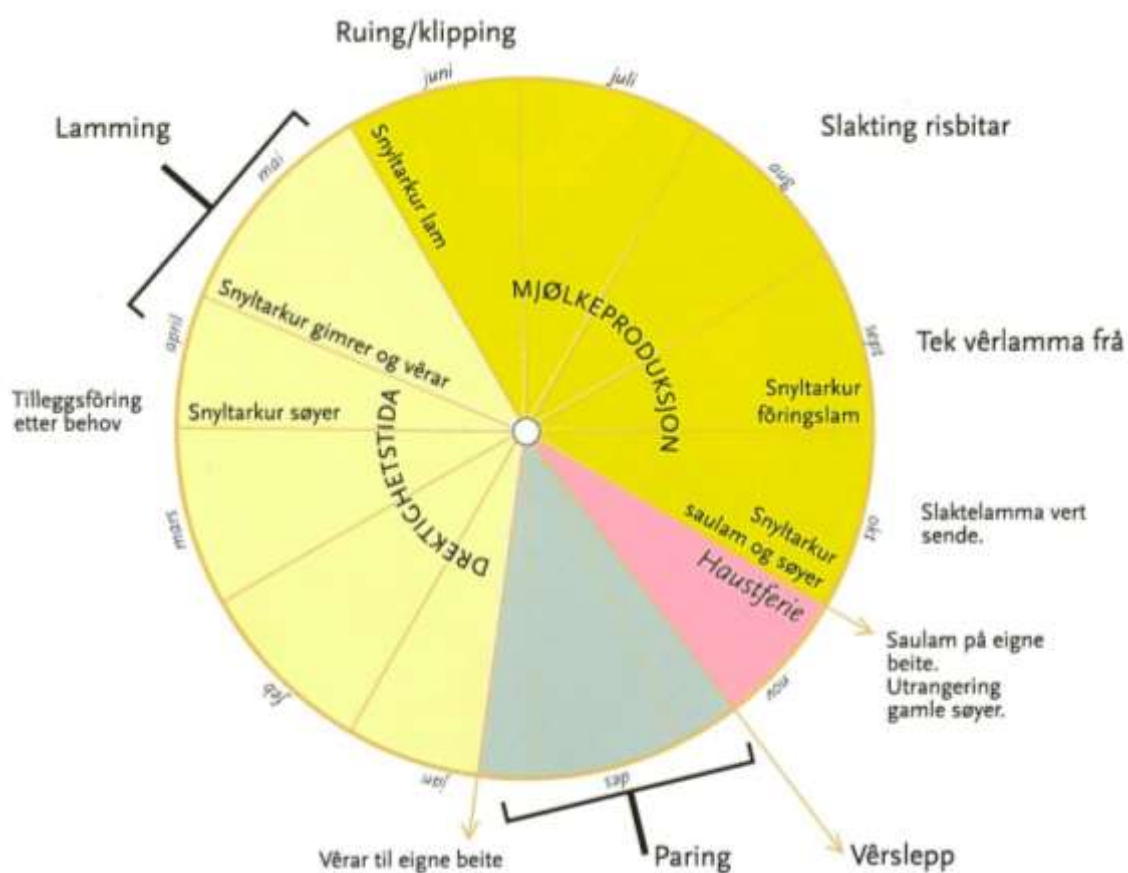
Merknad: Her kan det legges inn uthevet kommentar om at lokaliteten må oppsøkes på nytt, at avgrensingen er for unøyaktig m.m.

Vedlegg 1: Eksempel på villsaudrift gjennom året fra Grøneng

(Sogn og Fjordane).

Kilde: Villsauboka Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.

Kommentar: Denne modellen har en noe høy bruk av parasittbehandling. Merk at parasittbehandling og behandling mot utøy (flått og sauekrabbe) må vurderes lokalt.

Vedlegg 2: Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO

SNO-retningslinjer for lyngbrenning

Til: Ansatte i SNO og tjenesteytere

Fra: SNO-sentralt

Dato: Gjeldende fra 2011

Mange verneområder langs kysten innehar store areal med kystlynghei. Dette er en menneskeskapt naturtype som er avhengig av bruk for å bestå. Hvis bruken opphører, vil områdene gro til med busker og trær. Fremmede arter som bergfuru og/eller sitkagran har også blitt plantet mange steder, og er i dag i full spredning. Lyngbrenning er en rask og kostnadseffektiv måte å skjøtte kystlyngheia på. Målet er å få fram en mosaikk av vegetasjonsflater med røsslynghei i ulik alder. Da vil heia få størst variasjon og vil også få best fôrverdi. Lyngbrenning i kombinasjon med beiting er den beste måten å skjøtte lynghei på. Hvis det i lyngheia er stort oppslag av busker og trær bør dette ryddes før man brenner. Men man kan med fordel la noe stå igjen da treklynger kan brukes som skjul for dyra og beite. Antall år mellom lyngbrenninger kan variere (fra åtte år til over 20 år). Sjekk røsslyngtilstanden; gammel og grov lyng bør brennes, men vær klar over at regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng brennes før ny kommer tilbake. Det beste er å brenne FØR mosemattene får mulighet til å bli heldekkende. Husk fotodokumentasjon før, under og etter arbeidet.

Før brenning

- Skjøtselshjemmel gjennom verneforskrift eller NML § 47, og bestilling fra forvaltningsmyndigheten skal foreligge
- Det er kommunen som er myndighet vedrørende åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom "Forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner". Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon fra forbudet
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Naboer og grunneier skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Ha en plan for hvordan brannen kan slukkes

- Planlegg godt hvor det skal brennes – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 m
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (sein høst til tidlig vår fram til seinest 15. april)
- Ta hensyn til fugl. Brenningen bør skje før hekketiden. I de sørligste delene av kysten er ærfugl og grågås vanligvis i gang med hekking i mars måned, og brenning i slike områder bør derfor være avsluttet innen 15. mars
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner

Under brenning

- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke
- Vanligvis brenner man med vinden
- Ha godt med mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lange skaft, snøskuffer etc.)
- Brannen kan startes med en propanblåselampe. Det er en fordel å tenne på flere steder slik at det danner seg en brannfront
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke
- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket
- Ha beredskap ved behov for etterslukking
- Få inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Naboer og grunneier skal alltid varsles og etter at brenningen er avsluttet